

Výskyt a šíření HIV/AIDS v ČR v roce 2009

The prevalence and spread of HIV/AIDS in the Czech Republic in 2009

Marek Malý, Vratislav Němeček, Hana Zákoucká

Souhrn • Summary

V r. 2009 bylo v České republice nově diagnostikováno 157 případů infekce HIV u občanů ČR a cizinců s dlouhodobým pobytem, což je o 6,1% více než v předchozím roce. Diagnóza onemocnění AIDS byla nově stanovena u 23 HIV pozitivních osob. K 31.12.2009 bylo v ČR registrováno celkem 1344 HIV pozitivních případů, u 292 (21,7%) z nich se plně rozvinulo onemocnění AIDS. Z nemocných s AIDS zemřelo 157 osob (53,8%), dalších 55 osob s HIV infekcí zemřelo z jiné příčiny ve stádiu asymptomatickém či symptomatickém non-AIDS. V důsledku vyššího výskytu nových případů a díky antiretrovirové léčbě se strmě zvyšují počty osob žijících v ČR s HIV/AIDS.

Nejčastějším způsobem přenosu HIV v ČR je dlouhodobě sexuální přenos (88,6% všech diagnostikovaných případů infekce HIV). Populační skupinou s nejvyššími počty případů a nejrychlejším nárůstem nových případů jsou muži, kteří mají styk s muži, jichž bylo nově zachyceno 107 (z toho 3 byli rovněž injekční uživatelé drog). Představují kumulativně 58,1% všech zjištěných případů, ovšem v roce 2009 činil jejich podíl na nově diagnostikovaných případech infekce HIV už 68,2%. V této skupině byl rovněž zaznamenán vysoký výskyt dalších sexuálně přenosných nemocí, zejména syfilis. Zastoupení heterosexuálně přenášených infekcí v souhrnných datech činí 30,5%, v datech za rok 2009 26,8% (42 osob). Přenos prostřednictvím injekčního užívání drog byl v roce 2009 jako nejpravděpodobnější uveden u 2,6% případů (4 osoby). Podíl infikovaných žen byl v r. 2009 nejnižší za poslední roky, a to 16,6%. I když se ČR i nadále řadí k zemím s nízkým výskytem HIV infekce, vzestupný trend ve výskytu nových případů a v počtu osob žijících zde s HIV/AIDS je v posledních letech jednoznačně patrný a vyžaduje pozornost veřejného zdravotnictví.

In 2009, 157 HIV cases newly diagnosed in Czech citizens and foreign residents were reported in the Czech Republic, which represents an annual increase of 6.1%. Twenty-three HIV positives were newly diagnosed with AIDS. In the Czech Republic, a total of 1344 HIV positive cases had been reported by December 31, 2009, with 292 (21.7%) of them developing full-blown AIDS. As many as 157 (53.8%) of patients with AIDS died and 55 other HIV positives died of other causes at asymptomatic or symptomatic non-AIDS stages. Owing to a higher incidence of newly diagnosed HIV cases and thanks to antiretroviral therapy, the number of persons living with HIV/AIDS in the Czech Republic is rising sharply.

In the Czech Republic, the most frequent route of HIV transmission has long been sexual (in more than 88.6% of all diagnosed HIV cases). The most afflicted population group with the highest incidence and the most rapid increase of HIV cases are men having sex with men, with 107 newly diagnosed HIV cases, including three cases in injecting drug users. Men having sex with men account for 58.1% of cumulative HIV cases and even for 68.2% of HIV cases newly diagnosed in 2009. They also exhibit high incidence of other sexually transmitted diseases, particularly of syphilis. Heterosexual HIV transmission has been reported in 30.5% of cumulative HIV cases and in 26.8% (42) of HIV cases newly diagnosed in 2009. Intravenous drug use was likely to be the route of transmission in 2.6% (4) of HIV cases in 2009. The proportion of HIV-positive women in 2009, i.e. 16.6%, was the lowest in the last years. Although the Czech Republic continues to be a low prevalence country for HIV/AIDS, the upward trend in newly diagnosed HIV cases and in the HIV/AIDS prevalence is clearly obvious and remains a public health concern.

Zprávy EM (SZÚ, Praha) 2010; 19(8): 233–240.

Klíčová slova: AIDS, HIV, surveillance, pohlavně přenosné nákazy
Keywords: AIDS, HIV, surveillance, STD

V roce 2009 bylo v České republice provedeno celkem **906 870 vyšetření na přítomnost infekce HIV** u občanů České republiky a rezidentů (tj. osob jiné než české národnosti, které mají v ČR dlouhodobý pobyt na základě víz nad 90 dní či povolení k trvalému pobytu a jsou zde zdravotně pojištěné). Uvedený počet vyšetření je asi

o 2% vyšší v porovnání s předchozím rokem a představuje nejvyšší roční údaj za celou historii vyšetřování HIV protilátek v České republice. Více než tři čtvrtiny z celkového počtu vyšetření představují povinná vyšetření dárců krve, orgánů a tkání a těhotných žen.

Zachyceno bylo **157 nových případů infekce HIV**, tedy o 9 více než v předchozím roce. Jde již o sedmý rok v řadě, v němž počet nových případů zachycených v jednom kalendářním roce převýšil hodnoty ze všech předchozích let od počátku sledování v roce 1985, přičemž v posledních třech letech došlo ke zrychlení nárůs-

tu (**graf 1**). Podrobný rozklad počtu vyšetření a pozitivních případů podle důvodu vyšetření a způsobu přenosu HIV infekce uvádí **tabulka 1**.

Mezi uvedenými 157 novými případy v roce 2009 bylo 113 českých občanů a 44 rezidentů, kteří tak představují více než čtvrtinu (28 %) nově zjištěných infekcí HIV. Mezi rezidenty jsou jednoznačně nejvíce zastoupeni Ukrajinci (13), další pocházejí z Vietnamu (5), ze Slovenska (4), z dalších evropských zemí včetně zemí bývalého Sovětského svazu (14), z Afriky (4), ze Severní i Jižní Ameriky (3) a z Austrálie (1). Minimálně u 8 českých občanů jsou rovněž indície, že k nákaze mohlo dojít v cizině či při styku s cizincem. Mezi nově diagnostikovanými bylo 131 mužů a 26 (16,6 %) žen. Téměř polovina žen (12) jsou rezidentky. Absolutní počet žen je srovnatelný s předchozími dvěma roky (2007:24, 2008:26). Podíl žen mezi nově zachycenými případy HIV pozitivitu má v posledních letech klesající tendenci, např. v roce 2000 tvořily ženy 24,1 % nových případů, v roce 2005 22,2 % (**graf 2**).

Průměrný věk nových případů byl u mužů 34 let, u žen 31,5 roku, ovšem věkové rozpětí je široké. Nejmladšímu diagnostikovanému muži bylo necelých 17 let, ženě 18 let, nejstaršímu muži bylo 60 let, ženě 54 let. Ve věku do 30 let bylo 33,6 % mužů a 50,0 % žen.

Rozložení případů infekce HIV nově zachycených v roce 2009 podle pravděpodobného způsobu přenosu a pohlaví charakterizuje **tabulka 2**. Naprosto převažoval přenos sexuální cestou (94,9 % nových případů) a v jeho rámci přenos při styku muže s mužem. Homosexuální/bisexuál-

ní muži (104 mužů, z nichž 8 uvádí styk s muži i ženami, a 3 další, kteří byli zároveň injekčními uživateli drog) tvoří více než dvě třetiny (68,2%) nových případů, zatímco heterosexuální přenos byl zjištěn u 26,8 % případů. V 2,6 % případů došlo nejspíše k přenosu při injekčním užívání drog. Užívání drog bylo rovněž zaznamenáno v anamnéze 3 výše zmíněných homosexuálních mužů a dále 1 muže a 1 ženy s heterosexuálně přenesenou infekcí. Mezi muži zcela jasně převažoval homosexuální styk jako způsob přenosu (107 ze 131 mužů, tj. 81,7 %), u žen se jednalo výhradně o přenos heterosexuálním stykem.

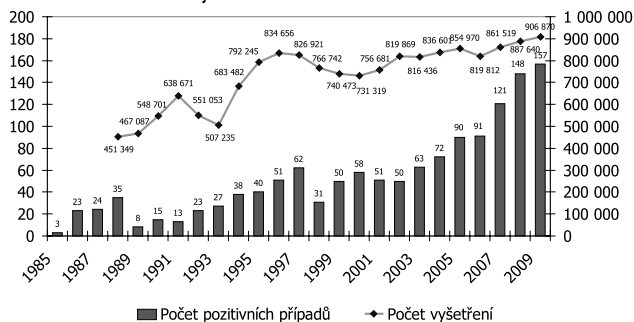
U mnoha nově zachycených HIV pozitivních osob byla zaznamenána další sexuálně přenosná nemoc. Syfilis mělo v anamnéze 39 nemocných (z toho 35 homosexuálních mužů), přičemž u 22 z nich šlo o dosud neléčenou infekci a ve 2 případech o infekci zjištěnou až po diagnóze HIV pozitivitu. Kapavka byla zjištěna u 7 nemocných (z toho 6 homosexuálních mužů), přičemž u 4 nebyla dosud léčena. Ve 3 případech se jednalo o koinfekci se syfilis. Jiná sexuálně přenosná nemoc (např. herpes genitalis, chlamydiová infekce) byla zjištěna u 4 osob. Celkově mělo další sexuálně přenosnou nemoc v anamnéze 29,9 % pacientů s nově zjištěnou infekcí HIV. Je to sice nižší podíl než v roce 2008, ale stále alarmující. Celkem 7 nemocných přiznalo promiskuitní chování, 3 provozovali komerční sex.

Geografické rozložení případů HIV infekce nově zjištěných v r. 2009 podle okresu a kraje bydliště v době první laboratorní diagnózy uvádí v absolutních číslech **tabulka 3**. Přes polovinu případů připadá na Prahu a Středočeský kraj (52,2%). Z pohledu relativního ukazatele byl vyšší výskyt nových případů zaznamenán ještě v Jihomoravském, Ústeckém, Plzeňském kraji a Moravskoslezském kraji (**tabulka 4**).

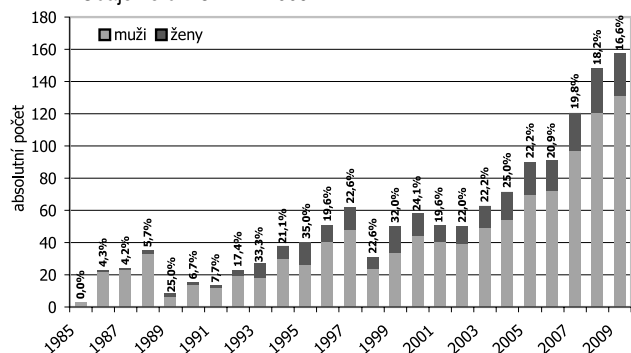
V r. 2009 bylo nově diagnostikováno 23 případů plně rozvinutého onemocnění AIDS, přičemž 14 (60,9 %) z nich u osob s nově zjištěnou HIV pozitivitou a další 4 (17,4 %) u osob s HIV pozitivitou zjištěnou v předchozím roce 2008. U těchto případů pozdního zachytu HIV se vyskytovaly především klinické diagnózy pneumocystové pneumonie (6 případů), tuberkulózy plic (5), syndromu chátrání (5) a lymfomu (2). Čtyři z těchto nemocných měli více než jedno AIDS indikující onemocnění. U zbývajících 5 nemocných s nově rozvinutým onemocněním AIDS byla HIV pozitivita zjištěna v rozmezí let 1996–2004. Rok 2009 je již třetím v řadě, kdy se počet nových případů AIDS se drží na vyšší úrovni (přes 20 případů ročně) (**viz graf 3**). Nárůst případů AIDS souvisí se strmě stoupajícím počtem osob žijících v ČR s infekcí HIV, ale také s nízkou adhezencí některých nemocných k léčbě (někteří dokonce přestávají docházet na klinická pracoviště) a s pozdními zachyty infekce u části infikovaných.

Počet osob žijících s HIV v České republice vzrostl v průběhu roku 2007 o 107, v roce 2008 o 130 a v roce 2009 už o 143, roste i počet nemocných s AIDS (**graf 4**). V důsledku těchto skutečností se rychle zvyšují náklady potřebné na léčbu těchto nemocných a nároky na klinická pracoviště pečující o nemocné s HIV/AIDS. Závažné je, že ze 157 osob s nově zjištěnou HIV pozitivitou se 13 (8,3 %) nedostavilo do žádného z klinických pracovišť (AIDS center) k zahájení pravidelného sledování a případné léčby.

Graf 1: Počet vyšetření a počet HIV+ v ČR v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009

Graf 2: HIV+ v České republice podle pohlaví
podíl HIV+ žen v jednotlivých letech
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Údaje ke dni 31. 12. 2009

Tabulka 1: NOVÉ PŘÍPADY HIV INFEKCE A ONEMOCNĚNÍ AIDS V ČESKÉ REPUBLICE. Údaje za leden–prosinec 2009
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)

DŮVOD VYŠETŘENÍ	Celkem vyšetřeno	Nové případy		Způsob přenosu u HIV+								
		HIV+	AIDS	HO	ID	IH	HF	TR	HT	MD	NO	NE
OSOBY VE ZVÝŠENÉM RIZIKU HIV	7389	3	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1
Hemofilici	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Příjemci krve a krevních přípravků	1051	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Homo/bisexuálové	641	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Injekční uživatelé drog	806	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Osoby často v zahraničí	63	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Promiskuitní osoby	2050	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Osoby provozující prostituci	1985	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Nápravná zařízení	770	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
KONTAKTY POZITIVNÍCH PŘÍPADŮ	148	15	2	8	0	0	0	0	7	0	0	0
Homosexuální	40	8	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Heterosexuální	22	7	2	0	0	0	0	0	7	0	0	0
Rodinné	29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jiné	57	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KLINICKÉ PŘÍPADY	90449	50	15	31	3	1	0	0	15	0	0	0
Dermatovenerologičtí pacienti	8782	12	0	11	0	0	0	0	1	0	0	0
Psychiatři pacienti	1617	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dialyzovaní pacienti	5782	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TBC pacienti	228	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pacienti s nádorovým onemocněním	1881	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Různé klinické diagnózy	72159	38	15	20	3	1	0	0	14	0	0	0
PREVENTIVNÍ VYŠETŘENÍ	82162	7	1	2	0	0	0	0	3	0	0	2
Zdravotničtí pracovníci	4861	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ostatní prevence	47109	7	1	2	0	0	0	0	3	0	0	2
Předoperační vyšetření	29938	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Epidemiologická surveillance	254	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VYŠETŘENÍ NA VLASTNÍ ŽÁDOST	12200	66	4	59	0	1	0	0	6	0	0	0
Pod jménem	7626	43	2	39	0	1	0	0	3	0	0	0
Anonymní	4574	23	2	20	0	0	0	0	3	0	0	0
VYŠETŘENÍ PRO MEZINÁRODNÍ CERTIFIKÁT	622	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
DÁRCI KRVE, ORGÁNŮ A TKÁNÍ	568399	5	0	2	0	0	0	0	2	0	0	1
Dárci krve	560472	5	0	2	0	0	0	0	2	0	0	1
z toho dárci krve – primodárci	32369	3	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0
Dárci orgánů a tkání	7927	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TĚHOTNÉ ŽENY	141805	9	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0
RŮZNÉ MATERIÁLY	3696	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CELKEM	906870	157	23	104	4	3	0	0	42	0	0	4

Způsob přenosu:

HO	homosexuální / bisexuální	HT	heterosexuální
ID	injekční uživatelé drog	MD	z matky na dítě
IH	injekční uživatelé drog + homo/bisex.	NO	nozokomiální
HF	hemofilici	NE	nezjištěný / jiný
TR	příjemci krve a krevních přípravků		

Tabulka 2: Rozložení nových případů HIV u obyvatel ČR a rezidentů v r. 2009 podle způsobu přenosu a pohlaví

ZPŮSOB PŘENOSU	MUŽI	ŽENY	CELKEM
homosexuální/bisexuální	104 (66,2 %)	0 (0,0 %)	104 (66,2 %)
heterosexuální	16 (10,2 %)	26 (16,6 %)	42 (26,8 %)
injekční užívání drog (IUD)	4 (2,6 %)	0 (0,0 %)	4 (2,6 %)
homosexuální/bisexuální+IUD	3 (1,9 %)	0 (0,0 %)	3 (1,9 %)
nezjištěný/neznámý	4 (2,6 %)	0 (0,0 %)	4 (2,6 %)
CELKEM	131 (83,4 %)	26 (16,6 %)	157 (100,0 %)

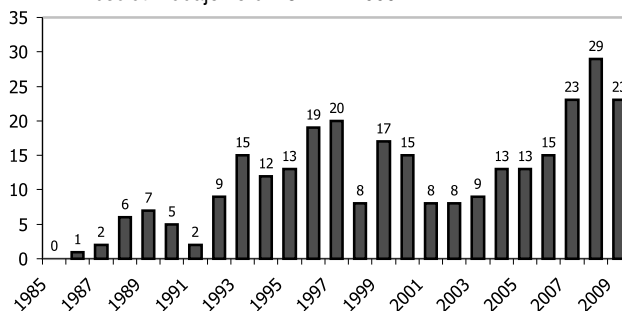
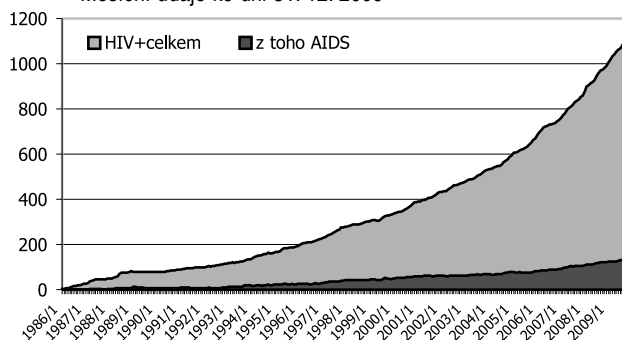
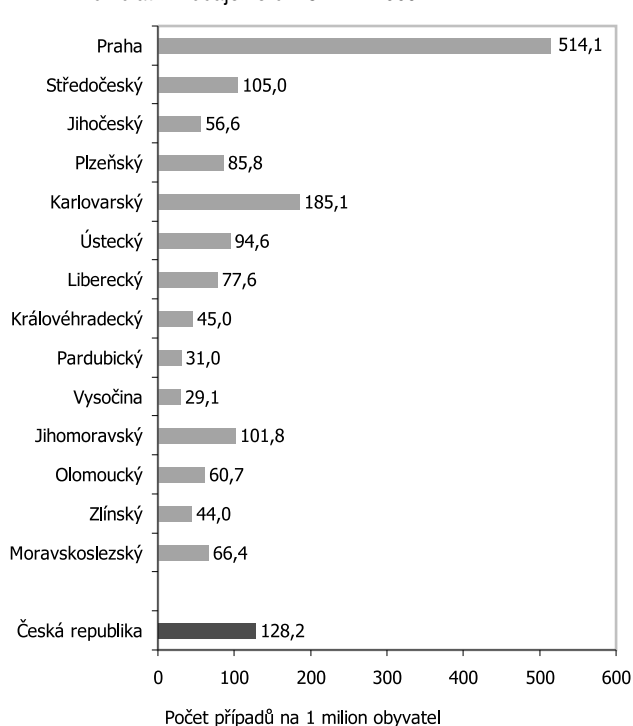
(Procenta vyjadřují podíl dané kategorie z celkového počtu případů.)

Zmíněných 14 nemocných, kteří měli v roce 2009 AIDS již při první diagnóze HIV pozitivivity, tvoří 8,9 % nových případů z r. 2009. Dalších 10 (6,4 %) případů bylo zachyceno ve stádiu symptomatického non-AIDS. Nezanedbatelná část případů HIV je tudíž zjištěna pozdě a má již při zachytu klinické příznaky. Podíl pozdních záchytů je nicméně nižší než v předchozím roce. Celé tři čtvrtiny případů infekce HIV byly diagnostikovány v asymptomatickém stádiu (118 osob; tj. 75,2 %) a asi jedna desetina případů (15 osob; 9,5 %) ve stádiu akutní infekce.

V roce 2009 zemřelo 10 nemocných s AIDS ve věku 27–61 let. Další 4 HIV pozitivní osoby ve věku 40–67 let zemřely z jiné příčiny (sebepoškození, autohavárie, akutní ischemické onemocnění, nádorové onemocnění).

Kumulativně bylo v ČR za celé období sledování 1. 10. 1985–31. 12. 2009 registrováno 1344 případů HIV/AIDS. Relativní výskyt případů v jednotlivých krajích v přepočtu na milion obyvatel charakterizuje **graf 5**. Případy jsou zařazovány do krajů podle místa bydliště v době první diagnózy HIV, zařazení tudíž nemusí korespondovat s aktuálním bydlištěm. Nejvíce případů se jednoznačně koncentruje v Praze. Z pohledu relativních údajů je na druhém místě Karlovarský kraj, což nepochybně souvisí s jeho příhraniční polohou. Vyšší výskyt je dále zaznamenáván v krajích v okolí největších měst, tedy Středočeském a Jihomoravském. Nejméně zasaženy jsou kraje Zlínský, Královéhradecký, a zejména Pardubický a Vysočina. Mezi všemi 1344 HIV pozitivními je 223 (16,6 %) rezidentů, kteří nejčastěji pocházejí z Ukrajiny (63 osob), Vietnamu (30) a Slovenska (27).

Nejčastějším způsobem přenosu HIV/AIDS je v ČR dlouhodobě sexuální styk (**graf 6**) s 88,6 % ze všech zaznamenaných případů. Převažuje homosexuální/bisexuální styk, který byl zaznamenán kumulativně u 56,3 % HIV infekcí zjištěných v ČR a u dalších 1,9 % v kombinaci s injekčním užíváním drog, heterosexuální styk tvoří 30,5 % případů. Za posledních pět let je podíl heterosexuálně a homosexuálně (včetně kombinace s injekčním užíváním drog) přenesených infekcí ještě vyšší, a to 91,3 %. Trendy

Graf 3: Nové případy onemocnění AIDS v ČR v jednotlivých letech (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009**Graf 4: Osoby žijící s HIV/AIDS v ČR (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)**
Měsíční údaje ke dni 31. 12. 2009**Graf 5: Rozdělení HIV pozitivních případů v ČR podle kraje bydliště v době první diagnózy HIV (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)**
Kumulativní údaje ke dni 31. 12. 2009

Tabulka 3: Nové případy HIV infekce v ČR podle regionu, způsobu přenosu a pohlaví (jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Údaje za leden–prosinec 2009

KRAJ / OKRES*	ZPŮSOB PŘENOSU A POHLAVÍ								CELKEM		
	HO	ID	IH	TR	HT	MD	NO	NE	celkem	muži	ženy
Hlavní město Praha	50M	1M	1M	0	5M 10Ž	0	0	1M	68	58	10
Sředočeský kraj	10M	1M	0	0	1M 2Ž	0	0	0	14	12	2
okres neznámý	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1
Benešov	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Beroun	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Kladno	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Kolín	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Mělník	0	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	2	1	1
Mladá Boleslav	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2	
Nymburk	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Praha-východ	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Praha-západ	2M	1M	0	0	0	0	0	0	3	3	
Jihočeský kraj	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1	1
České Budějovice	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Český Krumlov	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1
Plzeňský kraj	6M	0	0	0	1Ž	0	0	0	7	6	1
Klatovy	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Plzeň-město	3M	0	0	0	1Ž	0	0	0	4	3	1
Tachov	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2	
Karlovarský kraj	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0
Sokolov	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2	
Ústecký kraj	9M	0	1M	0	1M 3Ž	0	0	1M	15	12	3
Děčín	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Chomutov	1M	0	0	0	2Ž	0	0	1M	4	2	2
Litoměřice	2M	0	0	0	0	0	0	0	2	2	
Louny	4M	0	0	0	0	0	0	0	4	4	
Most	0	0	1M	0	0	0	0	0	1	1	
Teplice	0	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	2	1	1
Ústí nad Labem	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Liberecký kraj	2M	0	1M	0	0	0	0	0	3	3	0
Česká Lípa	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Liberec	1M	0	1M	0	0	0	0	0	2	2	
Královéhradecký kraj	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2	0
Hradec Králové	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2	
Pardubický kraj	1M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	3	2	1
Pardubice	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1	1
Ústí nad Orlicí	0	0	0	0	1M	0	0	0	1	1	
Kraj Vysočina	0	0	0	0	2Ž	0	0	0	2	0	2
Jihlava	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1
Žďár nad Sázavou	0	0	0	0	1Ž	0	0	0	1		1
Jihomoravský kraj	12M	2M	0	0	4M 5Ž	0	0	2M	25	20	5
Blansko	0	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	2	1	1
Brno-město	8M	1M	0	0	2Ž	0	0	1M	12	10	2
Brno-venkov	3M	0	0	0	3M 1Ž	0	0	1M	8	7	1
Břeclav	0	1M	0	0	0	0	0	0	1	1	
Hodonín	1M	0	0	0	1Ž	0	0	0	2	1	1
Olomoucký kraj	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Přerov	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	

Pokračování tabulky str. 238 →

KRAJ / OKRES*	ZPŮSOB PŘENOSU A POHLAVÍ								CELKEM		
	HO	ID	IH	TR	HT	MD	NO	NE	celkem	muži	ženy
Zlínský kraj	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Kroměříž	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Moravskoslezský kraj	8M	0	0	0	3M 1Ž	0	0	0	12	11	1
Frýdek-Místek	2M	0	0	0	1M	0	0	0	3	3	
Karviná	1M	0	0	0	1M	0	0	0	2	2	
Opava	1M	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
Ostrava-město	4M	0	0	0	1M 1Ž	0	0	0	6	5	1
CELKEM	104M	4M	3M	0	16M 26Ž	0	0	4M	157	131	26

VYSVĚTLIVKY: Pohlaví: M – muž, Ž – žena. Způsob přenosu: HO – homosexuální/bisexuální; ID – injekční uživatelé drog; IH – injekční uživatelé drog + homo/bisex.; TR – příjemci krve a krevních přípravků; HT – heterosexuální; MD – z matky na dítě; NO – nozokomiální; NE – nezjištěný/jiný. Kraj/okres: trvalé či přechodné bydliště v době prvního zachytu HIV/AIDS. * Uváděny jsou jen okresy, v nichž byly v roce 2009 identifikovány nové případy HIV/AIDS.

Tabulka 4: Nové případy HIV infekce v ČR podle regionu
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Údaje za leden–prosinec 2009

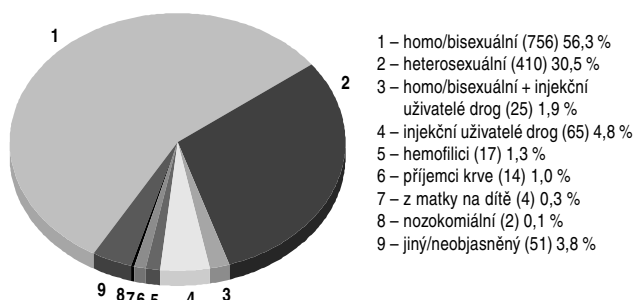
Kraj	abs. počet	rel. na 1 mil. obyvatel
Hlavní město Praha	68	54,79
Středočeský kraj	14	11,31
Jihočeský kraj	2	3,14
Plzeňský kraj	7	12,26
Karlovarský kraj	2	6,49
Ústecký kraj	15	17,96
Liberecký kraj	3	6,85
Královéhradecký kraj	2	3,60
Pardubický kraj	3	5,81
Kraj Vysočina	2	3,88
Jihomoravský kraj	25	21,76
Olomoucký kraj	1	1,56
Zlínský kraj	1	1,69
Moravskoslezský kraj	12	9,60
CELKEM ČR	157	14,97

ve vývoji absolutních počtů zachycených případů pro tři hlavní způsoby přenosu zobrazuje **graf 7**. Od roku 2000 lze sledovat postupný nárůst počtu případů mezi muži majícími sex s muži, který se výrazně zrychlil od roku 2005. Počet heterosexuálních případů rovněž vzrostl, ale podstatně méně.

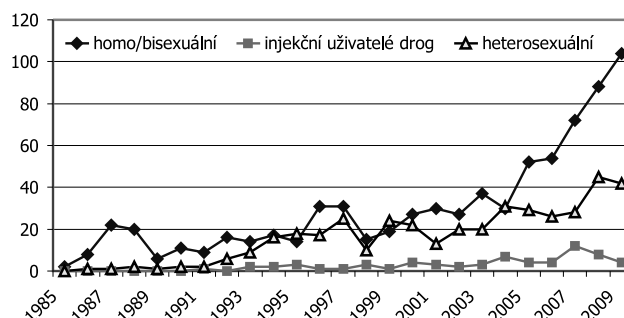
V celém průběhu sledování bylo diagnostikováno onemocnění AIDS u 292 osob (21,7 %), z nichž již více než polovina zemřela (157 nemocných; 53,8 %). Další celkově 55 HIV pozitivních osob zemřelo z jiné příčiny ve stádiu asymptomatickém či symptomatickém non-AIDS.

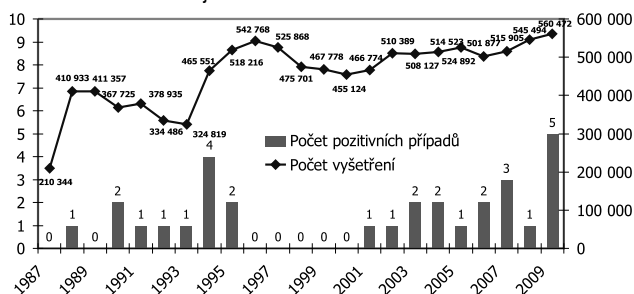
Z pohledu důvodu provedení vyšetření HIV protilátek tvoří dlouhodobě velkou část provedených testů povinné testování krevních zorků dárčů krve. V r. 2009 to bylo 560 472 testů (**tabulka 1**), což je 61,8 % všech provedených testů, a bylo tak odhaleno 5 HIV pozitivních krevních dárčů, z nichž 3 byli primodárci. Jedná se o 3 homosexuální/bisexuální muže a 2 ženy s heterosexuálním přenosem infekce HIV. K přenosu HIV infekce na potenciální příjemce nemohlo dojít, neboť krev nebyla použita. Další 3 nově diagnostikovaní HIV pozitivní homosexuální/bisexuální muži byli dárči krve v minulosti, ale důvodem jejich aktuálního vyšetření nebylo dárcovství. Kumulativně bylo při darování krve odhaleno již 30 HIV pozitivních osob (**graf 8**).

Graf 6: Rozdělení HIV pozitivních případů v ČR podle způsobu přenosu
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Kumulativní údaje ke dni 31. 12. 2009

Graf 7: Vybrané kategorie přenosu HIV v ČR podle roku diagnózy
(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009

Graf 8: Testování krevních vzorků na HIV v transfúzní službě v jednotlivých letech(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje 1. 7. 1987–31. 12. 2009

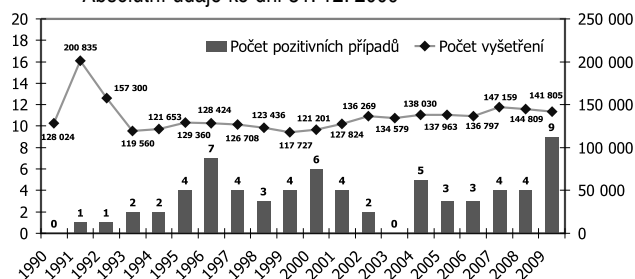
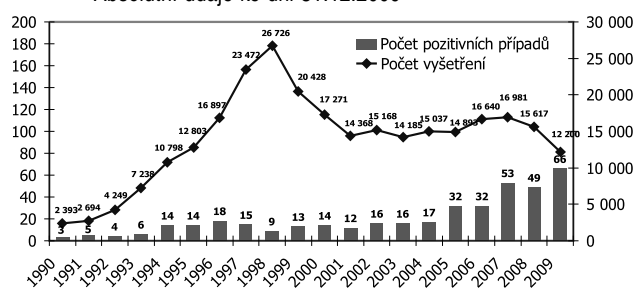
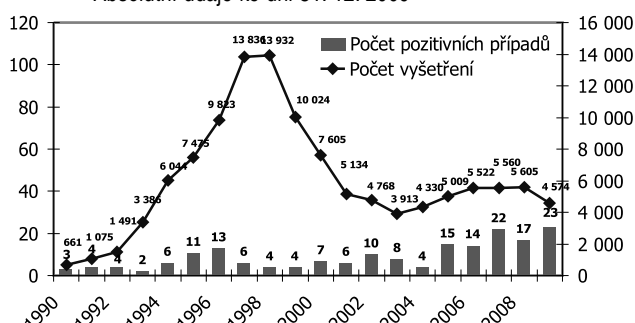
Z celkového kumulativního počtu 1344 HIV pozitivních bylo 273 žen, což je 20,3 %. Rutinní testování gravidních žen v roce 2009 odhalilo 9 nových případů HIV infekce na základě 141805 provedených testů (15,6 % všech provedených testů) (**graf 9**), což je nejvíce v historii sledování. V roce 2009 se narodilo celkem 18 dětí 17 HIV pozitivním matkám (1x dvojčata), přičemž v 8 případech matky v době otěhotnění věděly o své HIV pozitivitě. Ve dvou případech byla HIV pozitivita matky zjištěna až v době porodu. Mezi 17 matkami jsou 4 rezidentky z Ukrajiny a po jedné z Běloruska, Rumunska a Vietnamu. U žádného z novorozenců nebyl zatím prokázán přenos HIV, avšak konečné rozhodnutí o jejich HIV negativitě bude možno učinit, až dosáhnou věku 18 měsíců. V roce 2009 byla zaznamenána u HIV pozitivních žen 2 umělá přerušení těhotenství. Celkově byly ke konci roku 2009 známy údaje o 143 těhotenstvích HIV pozitivních žen, z nichž dvě v té době probíhala. V 68 případech byla HIV infekce zjištěna při rutinním testování gravidních žen. Z uvedených těhotenství se narodilo 111 dětí při 108 porodech (3x dvojčata), 3 z nich jsou pozitivní, 74 negativních, u 24 nebyl HIV status dosud uzavřen a u 10 není známý, protože děti přestaly docházet na kontroly před dosažením 18 měsíců věku. Čtvrté evidované HIV pozitivní dítě se narodilo před zjištěním HIV positivity matky a bylo zachyceno ve věku 4 let. Je evidováno celkem 31 těhotenství, která skončila umělým či spontánním přerušením.

Z důvodu klinických příznaků bylo indikováno celkem 90 449 vyšetření, při nichž bylo zjištěno 50 nových případů HIV infekce (31,8 % všech nových případů). Přitom 12 z těchto případů bylo vyšetřeno v souvislosti s dermatovenerologickou diagnózou. Další důležité okruhy vyšetření představují preventivní vyšetření (7 pozitivních z 82 162 vyšetření), kontakty pozitivních případů (15 pozitivních ze 148 vyšetření), osoby ve zvýšeném riziku HIV (3 pozitivní z 7389 vyšetření) a vyšetření pro mezinárodní certifikát (2 pozitivní z 622 vyšetření).

Počet vyšetření HIV provedených na vlastní žádost (a to jak anonymně, tak pod jménem) v posledních letech klesá, ale počet takto zjištěných případů positivity roste. V roce 2009 bylo na základě 12 200 vyšetření zachyceno 66 pozitivních osob (což představuje 42,0 % všech nových případů v r. 2009) (**graf 10**). Z 7626 osob vyšetřených na vlastní žádost s udáním osobních dat bylo diag-

nostikováno 43 HIV pozitivních případů (z nich 40 u mužů majících sex s muži). Mezi 4574 osobami vyšetřenými anonymně bylo diagnostikováno 23 HIV pozitivních případů (z nich 20 u mužů majících sex s muži) (**viz graf 11**).

Podstatná část nových případů HIV infekce je zjištěna na základě vlastní žádosti u osob, které jsou si zřejmě do určité míry vědomy svého rizikového chování, nicméně místo prevence volí cestu následného HIV testu. Celkově uvedlo 37 ze 157 nově zjištěných HIV pozitivních jedinců, že byli v minulosti 1–3x negativně testováni na přítomnost HIV protilátek. Přitom 9 z nich mělo poslední negativní test až v roce 2009 a 14 v roce 2008. U 25 z 37 těchto jedinců byla posléze prokázána pozitivita na základě vy-

Graf 9: Rutinní testování HIV u gravidních žen v jednotlivých letech(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009**Graf 10: Celkový počet vyšetření na vlastní žádost v jednotlivých letech**(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31.12.2009**Graf 11: Počet anonymních vyšetření na vlastní žádost v jednotlivých letech**(jen občané ČR a cizinci s trvalým pobytem)
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009

šetření na vlastní žádost. U minimálně 11 nově zjištěných HIV pozitivních osob z roku 2009 je prokazatelné, že jejich partner o své HIV pozitivitě věděl. Část z nich uvádí vědomý nechráněný styk s HIV pozitivním partnerem. Jde tak nepochybně o chování porušující zákon o ochraně veřejného zdraví.

Odděleně od výše komentovaných údajů o občanech ČR a rezidentech je vedena statistika vyšetřovaných a HIV pozitivních cizinců s krátkodobým pobytem v ČR. Za celé období sledování bylo v ČR diagnostikováno 320 pozitivních cizinců, z toho 16 v roce 2009, a to na základě 5311 vyšetření (graf 12). Mezi nově zachycenými případy infekce byli občané Slovenska (4), Ukrajiny (3), Litvy (2) a po jednom z Afghánistánu, Itálie, Konga, Lotyšska, Polska, Rumunska a Spojeného království. V období posledních deseti let 2000–2009 tvoří třetinu zachycených cizinců Ukrajinci (63 osob), s odstupem následují Slováci (17), Rusové (15), Vietnamci (11) a Nigérijci (10).

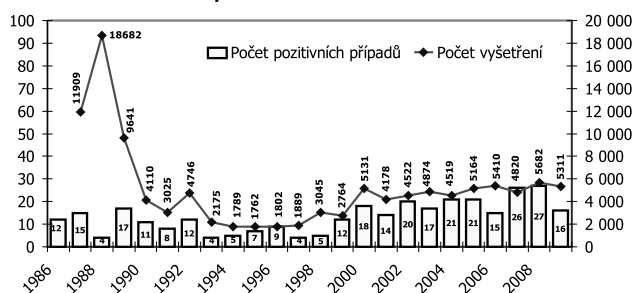
Aktuální údaje o výskytu a šíření HIV/AIDS v České republice jsou zveřejňovány na stránkách Státního zdravotního ústavu (<http://www.szu.cz/tema/prevence/rocni-zpravy-o-vyskytu-a-sireni-hiv-aids-v-cr>), zprávu o stavu v Evropě lze nalézt na stránkách Evropského centra pro kontrolu nemocí ECDC (http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/0912_SUR_HIV_AIDS_surveillance_in_Europe.pdf). Podle ní je pro většinu zemí střední Evropy typický nárůst počtu homosexuálně přenesených infekcí a stagnace počtu případů mezi hetero-

sexuály a injekčními uživateli drog. V zemích východní Evropy dominuje přenos při injekčním užívání drog a zvyšují se i počty heterosexuálně přenesených infekcí. V západní Evropě rostou počty homosexuálních a mírně i heterosexuálních přenosů, počty nových případů mezi narkomany klesají.

ZÁVĚR

V roce 2009 došlo v ČR meziročně k nárůstu nově diagnostikovaných případů infekce HIV o 6,1 % (157 případů v roce 2009 v porovnání se 148 HIV pozitivními v r. 2008). Roční počet nově zjištěných onemocnění AIDS (23) patří k nejvyšším v historii. Potvrdil se tak vzestupný trend ve výskytu HIV/AIDS pozorovaný od roku 2003. Nejčastějším způsobem přenosu HIV infekce v ČR je dlouhodobě sexuální styk a bylo tomu tak i v roce 2009. Populační skupinou s nejvyššími počty případů a nejrychlejším nárůstem zůstávají muži, kteří mají styk s muži, jichž bylo nově zachyceno 107 (z toho 3 byli rovněž injekční uživatelé drog). To je o 15 více než v roce 2008. U 41 z nich byla v anamnéze zjištěna jiná pohlavně přenosná choroba (především syfilis, a to často neléčená). Počet heterosexuálně přenášených infekcí zůstal na úrovni srovnatelné s předchozím rokem (42 v roce 2009, 45 v roce 2008). Podíl HIV infikovaných žen je nejnižší za posledních 5 let (26 žen, tj. 16,6 % nových případů v roce 2009; z nich ovšem 9 bylo v době zjištění HIV positivity gravidních). Kromě výše uvedených 3 homosexuálních mužů byli identifikováni další 4 heterosexuální muži – injekční uživatelé drog. I když zůstáváme zemí s relativně nízkým výskytem HIV/AIDS, incidence i prevalence HIV jednoznačně roste, a to hlavně v důsledku nárůstu počtu případů mezi homosexuálními/bisexuálními muži, a proto je potřeba intenzivně rozvíjet edukační a preventivní úsilí.

Graf 12: Počet vyšetření a počet HIV+ cizinců v ČR v jednotlivých letech
Absolutní údaje ke dni 31. 12. 2009

RNDr. Marek Malý, CSc.

*Odbor vědeckých informací a biostatistiky
COČ v OPVZ, SZÚ*

RNDr. Vratislav Němeček, CSc.

MUDr. Hana Zákoucká

NRL pro AIDS

CLČ v OPVZ, SZÚ